

ӨГҮҮЛЭЛ

Монгол Улсын «Гуравдагч хөрш»-ийн бодлого: Хоёр хөршийн судлаачдын дүн шинжилгээ

Дэнзэнлхамын Уламбаяр

Доктор, профессор (Ph.D)

Захирал, Хүмүүнлэгийн Ухааны Их сургуулийн Олон улсын харилцаа,
нийгэм судлалын сургууль, Улаанбаатар, Монгол Улс
ulambayar@humanities.mn

Хураангуй: Монгол Улсын «гуравдагч хөрш»-ийн бодлогын тухайд хоёр хөршийн судлаачид ямар байр суурь, хандлагатай байна гэдэг анхаарал татсан нэн чухаг асуудал мөн. Өмнөд, Умард хөршүүд албан ёсны түвшинд дурдсан асуудалд тааламжгүй эсвэл бүр сөрөг байр суурь албан ёсоор илэрхийлж байгаагүй ч, олон улсын харилцаа, геополитик, стратеги судлаачид олон нийтийн хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслүүд үзэл бодол, байр сууриа чөлөөтэй илэрхийлж ирсэн байна.

I. БНХАУ-ын судлаачдын дүн шинжилгээ:

Монгол Улсын гадаад бодлого, үндэсний аюулгүй байдлын асуудлаарх судалгаанд Хятадын Төрийн зөвлөлийн дэргэдэх Нийгмийн ухааны академи (НУА-Chinese Academy of Social Sciences) чухал байр эзэлдэг. АНУ-ын *Foreign Policy* сэтгүүл Хятадын Нийгмийн ухааны академийг Азийн шилдэг судалгааны *think tank* төв гэж тодорхойлсон байдаг.¹

ХКН-ын хятад, англи хэлээр гардаг өдөр тутмын төв хэвлэл, Хятадын

Fox News хэмээн нэрлэгддэг *Global Times* сонин нь Монгол Улсын гадаад бодлого, аюулгүй байдлын асуудлаар тогтмол тэргүүн өгүүлэл, нийтлэл гаргадаг. Тиймээс нийтлэлүүд нь ХКН-ын байр суурийг албан ёсоор илэрхийлдэг гэж үзэж болохоор байдаг.

БНХАУ-ын Бээжингийн Ардын их сургуулийн Олон улс судлалын сургууль, Бээжингийн Гадаад судлалын их сургууль, ӨМӨЗО-ын Нийгмийн ухааны академийн Орос, Монгол

1 The Think Tank Index, Foreign Policy, archived from the original on 2009-01-19

судлалын хүрээлэн, Өвөр Монголын их сургуулийн Монгол судлалын салбар, Өвөр Монголын Багшийн их сургууль, Шанхайн Хуадун их сургуулийн Ойр орчны орнуудын судлалын хүрээлэнг онцлон дурдах хэрэгтэй.

Хятадын судлаачид шинээр батлагдсан Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Гадаад бодлогын үзэл баримтлалд “гуравдагч хөрш”-ийн тухай томъёоллыг оруулсан нь Монгол Улсын гадаад бодлогын нэгэн “инновац” болсон гэж үздэг.

Монгол Улсын ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон Халтмаагийн Баттулга Ерөнхийлөгчийн тангараг өргөж, ард түмэндээ хандаж үг хэлсэнээс хойш 3 хоногийн дараа ХКН-ын англи хэл дээр гардаг өдөр тутмын төв хэвлэл *Global Times* сонинд “Монгол Улс үндсэрхэг үзлээр Хятадтай харилцах харилцааны ач холбогдлыг харалган болгож олохгүй” гэсэн гарчигтай тэргүүн өгүүлэл нийтлэгдсэн юм. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Х.Баттулга хэлсэн үгэндээ: “Мөнхийн хоёр хөрш ОХУ, БНХАУ-тай найрамдалт сайн хөршийн харилцаагаа бүх талбарт тэлж, **“гуравдагч хөрш”-ийн бодлого дээр онцгой анхаарал хандуулна**”² (тодруулав Д.У) гэсэн юм.

Хятадын Minzu их сургуулийн проф. Шиао Шин (Xiao Xin)-ийн бичсэн сайхь нийтлэлд 2017 оны 6 дугаар сард явагдсан ерөнхийлөгчийн сонгуулийн үр дүнгээс хамаарч Монгол Улсын гадаад бодлогод гарч болзошгүй өөрчлөлтийн талаар бичжээ.

Нийтлэлийн эхэнд ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон Халтмаагийн Баттулгын талаар бичихдээ: “АНУ-д Дональд Трамп ерөнхийлөгч болж байхад Монгол Улсын шинэ ерөнхийлөгчөөр Х.Баттулга сонгогдож байгаа нь гайхах зүйл биш юм. Хоёул амжилт гаргасан бизнесмэнүүд, өөрсдийгөө эх оронч гэж зарладаг хүмүүс. Хоёул улс орноо сэргээн босгох уриатайгаар сонгуульд өрсөлдөж ялсан. Хоёул гадаад эхнэртэй”³ гэжээ.

Жүдогийн Холбоог тэргүүлдэг Х.Баттулгын хичээл зүтгэлээр Монгол Улс 2008 оны Бээжингийн Олимпоос анхны алтан медалиа зүүж байсныг дурдаад энэ нь түүний нэр хүндэд чухал нөлөө үзүүлснийг ч бас өгүүлсэн юм.

Зохиогч түүнийг сонгуулийнхаа сурталчилгааны үеэр Хятадад хатуу бодлого баримталж ажиллахаа амлаж байсныг дурдаад гэвч хөршүүдтэйгээ найрамдалт харилцаатай байх нь тус улсын тогтвортой байдал, хүн ардын сайн сайхан амьдралын баталгаа болдгийг Монгол Улсын сүүлийн 30 орчим жилийн түүх харуулж байна⁴ гэжээ.

Монгол Улсын гадаад бодлогын талаар нийтлэлд бичихдээ: “Монгол Улсын геополитикийн байрлал нь Хятад, Оростой ухаалгаар хамтарч ажиллах ёстойг харуулдаг. Монгол Улсын Засгийн газар нэгэнтээ “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого гэгчийг зарлаж Хятад, Оросоос хамааралгүй болох зорилт тавьж байсан. Гэвч энэ бодлого нь тус улсын нэр хүндийг

2 “Ерөнхийлөгчийн тангараг өргөж Халтмаагийн Баттулгын ард түмэндээ хандаж хэлсэн үг” 2017.07.10

<https://president.mn/2228/>

3 “Mongolia should not let nationalism blind it to importance of relationship with China” By Xiao Xin 2017/7/13 <https://www.globaltimes.cn/content/1056265.shtml>

4 Ibid,

өсгөхөд тус болоогүй юм”⁵ гэжээ.

Харин ч Монгол Улс сүүлийн жилүүдэд ““гуравдагч хөрш”-үүддээ ашиглуулж”, үр дүнд нь баян, хоосны ялгаа гүнзгийрч, бусдаас эдийн засгийн хамааралтай болж, доройтож байгааг өгүүлсэн байна.

Тиймээс “Монголын улс төрчид хөршөө солих мөрөөдлөөсөө салж, хөршүүдтэйгээ хэрхэн ухаалаг замаар хамтран ажиллах талаар бодох хэрэгтэй”⁶ гэж зөвлөсөн байна. Монгол Улсын эдийн засгийн Хятадаас хамаарах хамаарал нь зах зээлийн хуулийн дагуу буй болсон үр дагавар гэдгийг ойлгож, Африк, Азийн олон улс орнуудын нэгэн адил прагматик, эрх тэгш замаар Хятадтай харилцан ашигтай хамтран ажиллаж, үр ашгийг нь хүртэхийн чухлыг онцолсон байна. Хятад Улс дэлхийн аль ч улс орныг том, бага гэж ялгалгүй, эрх тэгш харьцаж, тусгаар тогтнол, үндэсний эрх ашгийг нь хүндэтгэж ирснийг дурдаад Монгол Улсыг шинэ ерөнхийлөгчийнхөө удирдлага дор өөрийн хүчээр хөгжин цэцэглэхийг хүсч байгаагаа мөн илэрхийлжээ. “Улс хоорондын эдийн засгийн хамаарал бол гарцаагүй үзэгдэл. Гадаад ертөнцөөс хамааралгүй болох гэсэн оролдлого зөвхөн ухрах алхам болно” гээд “Монгол Улс геополитикийн хувьд өөрийн гэсэн давуу талтай. Гэхдээ явуургүй үндсэрхэг үзэл хөгжилд

нь саад болдог. Хөгжихийн тулд Хятад, Монгол хүмүүс энхтайвнаар зэрэгцэн оршиж, хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлэхээс өөр замгүй гэдгийг ойлгох хэрэгтэй” хэмээн өгүүллээ төгсгөжээ.⁷

2017 оны 7 дугаар сарын 10-нд Халтмаагийн Баттулга Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тангараг өргөсний 2 хоногийн дараа ХКН-ын өдөр тутмын төв хэвлэл, Хятадын *Fox News* хэмээн нэрлэгддэг *Global Times* сонины редактор Ян Ян бээр: “Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого бүс нутгийн эрх ашигт нийцсэн байх ёстой, харин геополитикийн өрсөлдөөн өдөөхүйц байх ёсгүй”⁸ хэмээсэн нь чухамдаа Америк-Хятадын харилцаа, Зүүн хойд Ази дахь их гүрнүүдийн өрсөлдөөний тухай өгүүлсэн мэт байгаа юм.

Хятадын Нийгмийн ухааны академийн Америк судлалын хүрээлэнгийн дэд захирал проф. Ни Фен (Ni Feng) “АНУ-ийн Батлан хамгаалахын сайд Монголд айлчилж Америк-Монголын бал сар эхэлж байна уу?” нэртэй нийтлэлдээ Монгол Улсын геостратегийн байршлын улмаас хүйтан дайны дараа Америк Монголтой харилцаагаа гүнзгийрүүлж ирсэн. Гэвч Монгол Улсын Америктай хөгжүүлж буй “гуравдагч хөрш”-ийн харилцаа Орос, Хятадыг давах боломж хомс гэсэн байна.⁹

5 Ibid,

6 Ibid,

7 “Mongolia should not let nationalism blind it to importance of relationship with China” By Xiao Xin 2017/7/13 <https://www.globaltimes.cn/content/1056265.shtml>

8 社评：“第三邻国”不应与蒙中俄友好对立2017.07.12 <https://opinion.huanqiu.com/article/9CaKrn-K40R0>

Хэвлэлийн тайлбар: “Гуравдагч хөрш” Монгол, Хятад, Оростой найрсаг сөргөлдөөн байж болохгүй”

9 美国防长访问蒙古欲强化战略关系，美蒙进入“蜜月期” https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_4113454

“Стратегийн харилцаагаа бэхжүүлэх зорилгоор АНУ-ын Батлан хамгаалахын сайд Монголд айлчиллаа АНУ, Монгол хоёр “бал сар”-даа орж байна уу?” Др. Б.Отгонсүрэн. “Монгол

Монгол Улс АНУ-тай батлан хамгаалах салбарт хөгжүүлж буй харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай 2016 онд Хятадын Батлан хамгаалахын эрдэм шинжилгээний сэтгүүлд “Хятад улсын хуурай газар далайгаар хиллэдэг 24 хөрш улсаас Монгол Улстай хамгийн урт хуурай газраар хиллэдэг. Хойд хилийн аюулгүй байдал Монгол Улстай нягт холбоотой. Монгол Улсын байршил бол Хятадын стратегийн нуруунд, аюулгүй байдлын хоолойд байна хэмээгээд Монголын АНУ-тай хөгжүүлж буй батлан хамгаалах салбарын харилцаа гүнзгийрэх нь Хятадын аюулгүй байдалд учрах маш том эрсдэл байх болно” гэжээ.

Монгол Улсын “гуравдагч хөрш” хэн бэ? судалгаанд ашигласан судалгааны хэрэглэгдэхүүнд дурдагдаж буйгаар Хятадын судлаачид “гуравдагч хөрш”-ийн субъектийг дараах байдлаар тодорхойлсон байна. 2003-2007 онд БНХАУ-аас Монгол Улсад суугаа элчин сайдаар ажиллаж байсан Гао Шүмао “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого нь Хятад, Орос, Америктай хэрхэн харилцах тухай, харин “гуравдагч хөрш”-ийн субъект нь Америк юм. Хожим энэ агуулга өргөжиж Америк болон Өрнөд Европын өндөр хөгжилтэй улсууд төдийгүй Монголд туслалцаа үзүүлсэн донор улс болох Япон, Солонгос, Энэтхэг зэрэг Азийн улсыг ч “гуравдагч хөрш” хэмээн нэрлэх болсон” гэжээ.¹⁰

Хятадын Нийгмийн ухааны академийн Ази, Номхон далайн судлалын хүрээлэнгийн проф. Чэнь Шань “гуравдагч хөрш” гэдэгт Монгол Улстай үнэт зүйл нэгтэй орнууд, *хоёрт*, Монгол Улсын хөрш орнуудад нөлөөлж чадахуйц улс, олон улсын байгууллага болон улс төрийн хүчин орно гэжээ.

Мөн ялгаатай бүс нутаг, олон улсын байгууллагаар төлөөлүүлсэн ойлголт ч байна. Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогыг их гүрнүүд соргогоор мэдэрч Монгол Улстай харилцаагаа гүнзгийрүүлэхийг хичээж ирсэн. Тухайлбал, АНУ, Япон, БНСУ зэрэг улс орнуудыг нэрлэж болно. Ялангуяа Зүүн хойд Азийн бүс нутагт ашиг сонирхол бүхий их гүрнүүдийн Монгол Улстай харилцах сонирхол нэмэгдсэн. Монгол Улс “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын хүрээнд АНУ, Канад, Герман, Австрали болон НАТО-ийн гишүүн улсуудтай эдийн засгийн харилцаагаа хөгжүүлж, эдгээр улсын Монгол дахь ашиг сонирхол өсөн нэмэгдэж байна¹¹ гэжээ.

Судлаачид цаашид “гуравдагч хөрш” гэдэгт Хятад, Орост нөлөөлж чадахуйц улс болох АНУ тэргүүтэй Өрнөдийн гүрнүүд, НАТО-ийн гишүүн улсууд болон Олон улсын байгууллага гэсэн бүлгээр төлөөлүүлжээ. Ерөнхийдөө дараах хоёр чиглэлд хөгжиж байна гэж дүгнэсэн байдаг.¹²

БНХАУ-ын Бээжингийн Ардын их сургуулийн Олон улс судлалын

Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын тухайд зарим улсын байр суурь” 2020

10 “<https://world.huanqiu.com/article/9CaKrnJslhV> 蒙古推行第三邻国政策 “Монгол Улс “Гуравдагч хөрш”-ийн бодлого хэрэгжүүлж байна.”

11 亚洲 娜林, 蒙古与美国: 成为第三邻国 “Ази сэтгүүл, На Лин, Монгол Улс ба АНУ: “Гуравдагч хөрш” болох нь”

12 蒙古国外交政策的演进及对中蒙关系的影响, 图门其其格, 内蒙古大学, 呼和浩特 010021 “Монгол Улсын гадаад бодлогын өөрчлөлт Монгол, Хятадын харилцаанд нөлөөлөх нь. Түмэнцэцэг: Өвөр Монголын их сургууль, Хөххот”

сургуулийн орлогч захирал др.проф. Жинь Цанрун¹³ (Jin Canrong (金灿荣)) бээр их хан үндэсний дээрэнгүй шовинист үзлийг үе үе ноцтой цухалзуулж, олон нийтэд таалагдах өнгө аясыг илэрхийлдэг судлаач гэж хэлж болно. Тэрбээр Монгол Улс Хятадад эргэн ирэх нь зөвхөн цаг хугацааны асуудал гэж үздэг. Проф. Жинь Цанрун 2015 оны 11 дүгээр сард хэлэхдээ: Монгол Улс байнга төвийг сахих бодлогыг санаачилж байгаа нь “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын бүтэлгүйтэл, үүнийг Хятад эсэргүүцэхгүй, харин Орос эсэргүүцэж магад, учир нь монголчууд Оросоос салахын тулд төвийг сахих бодлого гаргаж ирсэн байж магадгүй юм гэсэн байна. Мөн оросуудаас алдсан нутгаа буцааж авна, Оросын Азийн хэсгийг Хятад хэзээ мөдгүй эзэлж авна гэх ч юм уу, эдгээр нь түүний тогтмол уншдаг 2-3 цагийн лекцийн дунд гардаг үг яриа юм. Тэрбээр ойрын ирээдүйд гол зөрчил Хятад, Америкийн дунд өрнөх агаад удахгүй БНХАУ АНУ-ыг гүйцнэ. Хятадын эдийн засаг эрчимтэй хөгжиж байна. Хятадын эргэн тойронд буй улс орнууд Монгол болон Төв Азийн орнууд Хятадыг л түшиглэнэ. Тэдний гол түшиг нь Хятад юм хэмээн мэдэгддэг.¹⁴

Сүүлийн үед Хятадын судлаачид ОХУ-ыг олон улсын харилцааг, их

гүрнүүдийн хоорондын харилцааг тэнцвэржүүлэгч гэсэн байр сууринаас хандах төлөв ажиглагдаж байна. Учир нь ОХУ-ын эдийн засаг бол Хятадын эдийн засгийн 10/1 хувь буюу Гуанжоугийн ДНБ-ээс ч доогуур байна гэж үзэх болсон.

Зарим судлаачид олон туйлт дэлхийн шинэ дэг журам төлөвшиж байна гэхээсээ илүүтэй Хятад төвтэй, АНУ төвтэй олон улсын харилцааны хоёр туйл бүрэлдэж байна гэж үзэх болсон нь ажиглагддаг.

2016 оны 8 дугаар сард зохиогдсон ОУМЭ-ийн XI их хурлын үеэр өмнөд хөршийн Өвөр Монголын их сургуулийн Монгол судлалын хүрээлэнгийн профессор Э.На Лин бээр тавьсан илтгэлдээ: Монгол Улсын байнга төвийг сахих санаачилга нь АНУ-ын заавраар хийгдэж буй үйлдэл байж магад хэмээн болгоомжилсон дүгнэлт, саналыг хийж байсан нь анхаарах асуудал байв.¹⁵ Гэтэл АНУ-ын байр суурь тэс өмнөө байв. АНУ-ын Төрийн нарийн бичгийн дарга Жон Керри 2016 оны 6 дугаар сард Монголд айлчлал хийх үеэр Шангри-Ла зочид буудалд Монголын залуу манлайлагч нарын төлөөлөлтэй уулзаж харилцан ярилцахдаа төвийг сахихын эсрэг байр суурьтай байгаагаа маш тодорхой илэрхийлсэн юм.¹⁶

Судлаач Э.На Лин “Монгол

13 Жинь Цанрун. Шанхайн Фудан их сургуулийг Улс төр судлалын В.А, Хятадын Нийгмийн шинжлэх ухааны академид М.А, Бээжингийн их сургуулийн Олон улс судлалын сургуульд докторын зэрэг (Ph.D) хамгаалсан. АНУ-ын Мичиганы их сургуулийн Жеральд Фордын нэрэмжит Төрийн удирлагын сургуульд зочин профессороор ажиллаж байсан.

14 <http://en.ccg.org.cn/yjlist?fjcat=International%20Relations&zjcat=United%20States>

15 На Лин. “Mongolia’s Permanent Neutrality” Policy and Its Influence on China”-Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржийн ивээл дор “Тогтвортой хөгжил ба Монгол судлал” сэдэвт олон улсын монголч эрдэмтдийн их хурал. Илтгэлийн товчлолууд. УБ.: 2016, Э.Наран. Монгол Улсын “байнга тавийг сахих” бодлого хийгээд түүний Хятад Улсад үзүүлэх нөлөө”-Рах Mongolica сэтгүүл, ШУА, ОУХХ, Vol. 2 2016 №3 (4) 106-115 дахь тал

16 Secretary Kerry’s Conversation With Young Leaders, Remarks John Kerry Secretary of State, Shangri La Hotel, Ulaanbaatar.: Mongolia, June 5, 2016, Embassy of the US, Ulaanbaatar.: Mongolia

Улсын гадаад харилцаа ба ШХАБ-тай харилцах харилцаа” гэсэн өгүүлэлдээ: Монгол Улс ардчилсан хувьсгал хийснээс хойш “гуравдагч хөрш” улсыг хайх болсон юм, уг “гуравдагч хөрш” улс гэдэг нь газар нутгаар холбогдсон биш, харин улс төр, цэрэг, эдийн засгийн харилцаагаар холбогдсон бөгөөд “гуравдагч хөрш” оронтой болсноор Монгол Улс нь өөрийн олон улс дахь стратегийн тулгуурыг нэмэгдүүлж, аюулгүй байдал, тусгаар тогтнолыг баталгаажуулах юм... Үнэндээ Монгол Улс АНУ зэрэг “гуравдагч хөрш” улс орнуудтай ойртож, АНУ тэргүүтэй НАТО болон ЕАБХАБ-г элсэн орсноор НАТО-гийн шатрын хүү болж, Хятад, Оросыг хязгаарлаж тэнцвэржүүлнэ гэсэн үг биш юм... Монгол Улс Хятад, Орос, “гуравдагч хөрш” улсуудтай мөнхийн хөрш орон гэдгээ тодорхой мэдэж байгаа учраас Хятад, Орос, “гуравдагч хөрш” улсуудын дунд төвийг сахьсан харилцааг баримтална. Тиймээс Монгол Улс холын хөршөө холбоотон болгож, ойрын хөршөө дайсан болгох алхам хийхгүй, харин хол хөрштэйгээ харилцаж, ойрын хөрштэйгээ дайсагнахгүй байх нь Монгол Улсын зайлшгүй баримтлах гадаад бодлого болно. Энэ бол жижиг улсын гадаад бодлогын ерөнхий хандлага билээ¹⁷ гэж анхааруулсан байна.

ӨМИС-ийн Монгол судлалын хүрээлэнгийн профессор Л.Түмэнцэцэг, Ш.Амжилт нар “Монгол Улсын

“Байнга төвийг сахих” бодлого, түүний Хятад, Монголын харилцаанд үзүүлэх нөлөөг товч өгүүлэх нь” хэмээх өгүүлэлдээ: “Гуравдагч хөрш”-ийн бодлого гэдэг нь Монгол Улсын гадаад харилцааны бодлогын нэг удаагийн “инновац” болно. “Гуравдагч хөрш”-ийн онгод бол нүүдлийн уламжлалт оюун ухаанаас эхлэлтэй, монголчууд тал нутагт тулга тулахдаа гурван чулуугаар тулдаг нь алгебрын “наад зах нь гурван цэг байж нэг хавтгай болдог” гэдэг энгийн санаа болно. Иймээс, гуравдахь этгээдэд элсвэл сая Монгол Улсын гадаад бодлогын тэнцвэрт байдлыг хадгалж, Монгол Улсын аюулгүй орчныг баталж чадна гэж Монгол Улс үздэг¹⁸ гэжээ.

Хятадын Жилин их сургуулийн Олон улсын харилцаа, нийтийн удирдлагын сургуулийн Олон улсын харилцаа, дипломатын профессор Ван Лигийн бичсэн «Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын дүн шинжилгээ - Романтик уу, бодит байдал уу?»¹⁹ өгүүлэл анхаарал татсан юм. Тэрбээр бичихдээ: Орос, Хятад нь Монгол Улс зөвхөн хил залгаа оршдог байгалийн хөршүүд байдаг бол “гуравдагч хөрш”-ийг АНУ-ын Төрийн нарийн бичгийн дарга асан Жеймс Бейкер 1990 онд Монголын удирдагчидтай уулзах үеэр анх дэвшүүлж байжээ. Мэдээжийн хэрэг, энэ нь Монголчуудын ардчилал руу чиглэсэн анхны алхмыг батлах үүднээс АНУ-ыг “гуравдагч хөрш”

17 На Лин. “Монгол Улсын гадаад харилцаа ба ШХАБ-тай харилцах харилцаа”. ШУА, ОУСХ Олон улс судлал сэтгүүл. №1, 2015, 110-120 дахь тал

18 Л.Түмэнцэцэг, Ш.Амжилт. “Монгол Улсын “Байнга төвийг сахих” бодлого, түүний Хятад, Монголын харилцаанд үзүүлэх нөлөөг товч өгүүлэх нь”-Олон улсын харилцаа сэтгүүл. МУИС, ОУХНУС, 2016 №1/32 (458) 7-13 дахь тал

19 Wang Li. The ‘Third Neighbor Policy’ Of Mongolia: Romantic Or Realistic? – Analysis – Eurasia Review July 17, 2017 Modern Diplomacy

гэж хэлж байгаа юм. Тэр үеэс хойш “гуравдагч хөршүүд” гэсэн санааг Монголын бодлого боловсруулагчид үе үе олж авч, улмаар гадаад бодлого, хууль тогтоомжоороо албан ёсоор батлагдах болжээ. Энэ нь АНУ, Япон, Өмнөд Солонгос, Энэтхэг, Турк зэрэг “гуравдагч хөршүүд” -тэй болох хүслийг илчилж байна. Гэсэн хэдий ч энэ яриа нь практик дээр хэзээ ч бодитой байдаггүй. Монгол Улс Орос, Хятадтай харилцаагаа бусад том гүрнүүдтэй харьцуулах гэж оролдсон нь Улаанбатаарын элитүүдийн хувьд амаргүй ажил юм. Энэ бол дипломат харилцааны шинэ тактик биш, гэхдээ аварга хөршүүд нь “гуравдагч хөрш” (үүд)-ийг өөрсдийн стратегийн ойр орчмын газар нутаг руу татан оролцуулахыг хэзээ ч хүлээн зөвшөөрөхгүй гэсэн санааг Монгол Улс алдаад байгаа бололтой. Дараа нь Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого нь монголчуудын эрт дээр үеэс хоёр хөршөөс цааш харах гэсэн үзэл санааг цуурайтуулж, түүхэнд Энэтхэгээс Хятадын Күнз, Оросын славян шашнуудаас үүдэн Буддын шашныг нэвтрүүлж байсантай адилхан гэж үзэж байна. Гэсэн хэдий ч энэ нь тэдний соёл урлаг гэхээсээ илүү геополитикийг өргөнөөр харах тэдний ухамсрыг илэрхийлдэг²⁰ гэжээ.

Харин Тайваний судлаач Лан Мей-Хуа тэмдэглэхдээ: “Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын” мөн чанарыг “creative, clever and flexible” гэж үнэлэхийн хамт “Монгол Улс АНУ-ыг “гуравдагч хөрш”-өөрөө сонгохдоо юуны өмнө амь гарах, амиа авч явах (survival) шаардлагыг харгалзсан бөгөөд аюулгүй байдлын асуудал бол өөр хэрэг байсан. Монгол-АНУ-ын харилцаа нааштайгаар хөгжиж байгаа нь Хятад, Оросын нөлөөний хүрээнд Монгол Улс (бүрэн) орохоос сэргийлээд зогсохгүй АНУ болон Өрнөдийн бусад гүрнүүдээс улс төрийн дэмжлэг, цэргийн хамтын ажиллагаа, эдийн засгийн тусламж авч байх замыг нээж өгч байгаа юм. Түүнчлэн, олон улсын тавцанд Монголын эзлэх орон зайг өргөтгөж, түүний статус, нэр нөлөөг өсгөж байна” хэмээн уг бодлогын үүсэл гарал, үр дүнг нягтлан гаргахыг хичээсэн байна. Тэрбээр цааш өгүүлэхдээ: “Гуравдагч хөршүүд”, тухайлбал “АНУ стратегийн үүднээс Монголыг хэрхэн харж байгаа нь нэн тодорхой... АНУ-ын хувьд Монгол нь Хятадыг тогтоон барьж байх стратегийн бааз, Хятад дахь тайван хувьслыг өдөөгч, Хятадын хил хязгаарыг тохьгүй (uneasy) болгож тоглох хөзөр болж чадах юм” хэмээн тодорхойлох оролдлого хийжээ.²¹

20 Ibid,

21 Mei-Hua Lan. “The Way of Living of Modern Mongolia”- XX зууны Монгол: Түүх соёл, геополитик, гадаад харилцааны тулгамдсан асуудлууд. УБ., 2017, 333 дахь тал, Associate professor, National Chengchi University, Taiwan.

II. ОХУ-ын судлаачдын дүн шинжилгээ:

ОХУ-д Монгол Улсын гадаад бодлого, үндэсний аюулгүй байдлын судалгаа ОХУ-ын ШУА-ийн Дорно дахины судлалын хүрээлэн, Алс Дорнодын судлалын хүрээлэн, Москвагийн ОУХИС, Дипломатын академи, Олон улсын асуудлаарх Оросын Зөвлөл, Санкт-Петербургийн улсын их сургууль, Эрхүүгийн улсын их сургууль, Улаан-Үдийн их сургууль дээр гол төлөв төвлөрч байна.

Монгол Улсын гадаад бодлого, тухайлан “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын асуудлаар проф. В.В.Самойленко, проф. В.В.Грайворонский, дэд эрдэмтэн Е.Бойково, проф. С.Г.Лузянин, проф. А.С.Железняков, др. Ю.В.Кузмин²² др. В.Родионов, др. А.Г.Дугин зэрэг судлаачдыг нэрлэж болохоор байна.

Монгол дахь АНУ-ын нөлөө нэмэгдэж байгаад таатай хандахгүй байгааг оросын судлаачдынх нь үзэл бодлоос ойлгомжтой харагддаг. Үүнийг ОХУ-ын анхны Гадаад хэргийн сайдаар ажиллаж байсан А.Козыревын (1990-1996 онд Гадаад хэргийн сайдаар ажиллаж байсан бөгөөд түүнийг Өрнөдөд «Mr. “Yes”»²³ хэмээн нэрлэж бичиж байсан юм - Д.У) Өрнөдийг чиглэсэн атлантизмын бодлогын уршиг дагавар гэж нэрлэж байсан бөгөөд энэхүү хоосон орон зайд АНУ байр сууриа бэхжүүлж, Монгол дахь анхаарлаа сулруулсны хар гайгаар стратегийн чухал уулын баяжуулах

Орос-Монголын хамтарсан «Эрдэнэт» үйлдвэр болон «МонРосцветмет» нэгдлийн 51 хувь нэг мэдэхэд монголчуудын мэдэлд шилжчихсэн байсан гэх мэтээр бичсэн байдаг. ОХУ-ын сүүлийн үеийн судлаачид Монгол Улсын «гуравдагч хөрш»-ийн бодлогыг Өрнөдийн орнуудтай холбоотны харилцаа тогтоох бодлогын илрэл, Оросын эсрэг чиглэсэн бодлогын чиг хандлага хэмээн бичих явдал ажиглагдаж байсан бөгөөд одоо ч иймэрхүү үзэл санаа үе үе цухалздаг.

Монголд 30 гаруй жил ажиллаж, амьдарч, үүнээс 12 жилд дипломат алба хашсан монгол судлаач Ю.Н.Кручкин хэлэхдээ: “Ямар ч “гуравдагч хөрш”-тэй болсон оросууд хардахгүй. Гэхдээ бидний олон жилийн уламжлалт харилцааг зохих түвшинд хадгалах хэрэгтэй байх” Шуудхан хэлэхэд Монголд байгаа бүх ашигт малтмал Орост байгаа. Монголын зарим сэтгүүлчид, иргэд Оросыг харддаг. Үнэндээ Оросыг хардах юм байхгүй. Нөгөөтээгүүр, ураныг эс тооцвол Монголын ашигт малтмалд Оросын сонирхол байхгүй гэж хэлж болно”²⁴ гэсэн юм.

1982-1988, 1996-2000 онд Монгол дахь ЗХУ, дараа нь ОХУ-ын ЭСЯ-нд дипломат алба хашсан, ОХУ-ын ШУА-ийн Дорно дахины судлалын хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний ахлах ажилтан, монголч эрдэмтэн шинжлэх ухааны др. В.Грайворонский

22 Кузьмин Ю.В. Байгалийн улсын их сургуулийн Дэлхийн эдийн засаг, олон улсын бизнесийн тэнхимийн доктор профессор.

23 Өрнөд ЗХУ-ын ГЯЯ-ны сайдаар тасралтгүй 25 жил ажиллаж байсан А.А.Громыког «Mr. “No”» гэж нэрлэдэг байсан юм.

24 Кручкин Ю.Н. Ураныг эс тооцвол Оросын сонирхол байхгүй. 2010.07.05 <https://news.mn/r/19153/>

бичихдээ: “Цаг хугацаа өнгөрөхөд “гуравдагч хөрш”-ийн тухай ойлголт тодорхой хувирч, Монгол Улс гэдэг ойлголтыг тодорхой нэг улс биш, бүхэл бүтэн улс гүрэн гэж ойлгож эхэлсэн. Гадаад бодлогын зохицуулалтын тогтолцоог шинэчилснээр Монгол Улсын баримталж эхэлсэн шинэ зарчмууд, тэр дундаа дипломат харилцаа олон талт, нарийн төвөгтэй байдгийг дэлхий дахинд харуулах учиртай байсан. Ийнхүү “гуравдагч хөрш” хэмээх үзэл баримтлал нь нийгмийн бүхий л салбарт Орос, Хятадаас дээд зэргээр тусгаар тогтнох зорилго бүхий олон улсын тавцанд Монголын төрөөс бие даасан бодлого хэрэгжүүлэх хэрэгсэл юм”²⁵ гэжээ.

Тэрбээр өөр нэгэн өгүүлэлдээ: “Монголын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогод хэд хэдэн чухал аспект байгааг бид ялган харж болох байна. Орос, Хятадын нөлөөний эсрэг жин дарж тодорхой үйлчилж чадахуйц ямар нэгэн гадны, томоохон бөгөөд нөлөөтэй гуравдагч хүчин, нэг улс ч юмуу, нэг бүлэг улс ч юмуу байх учиртай гэж бүр нэрнээс нь анхлан ойлгогдож байгаа юм. Энэ аспект нь, мэдээж хэрэг Орос болон Хятадын санаа бодлыг тодорхой хэмжээгээр чилээж, сэрд хийлгэхээс өөр аргагүй. Ялангуяа ОХУ-ын хувьд...”²⁶ гээд эдийн засгийн хөгжлийн ач холбогдлыг нь онцолсон байдаг.

Доктор В.Грайворонский тэмдэглэхдээ: “Монголын томоохон

гадаад түншүүдийн хүрээ нэлээд өргөжиж, Монголын гадаад бодлогын стратеги нь олон векторт (олон тулгуурт) зарчимд суурилж эхэлсэн. Энэхүү стратегийн мөн чанар нь дэлхийн улс төрийн тэргүүлэх хүчний бүх төвүүдтэй найрсаг түншлэлийн харилцаа тогтооход оршдог. Үүний үр дүнд Монголыг тойрон нэг төрлийн геополитикийн “турвалжин” үүсч, түүний булангуудыг газарзүйн хөршүүд болох Орос, Хятад, мөн “гуравдагч хөрш” гэгддэг бүс нутгийн бус тоглогчид тус улсад өөрийн гэсэн ашиг сонирхол бий болгосон. Эдгээрт юуны түрүүнд АНУ, Япон, БНСУ, ЕХ-ны орнууд, Энэтхэг, Турк орно. “Бүс нутгийн аюулгүй байдлын асуудлыг шийдвэрлэхэд Зүүн хойд Азийн орнуудын шинжээчдийн хамтын нийгэмлэгийн хүчин чармайлтыг нэгтгэх зорилготой “Улаанбаатарын яриа хэлэлцээ”-г 2014 оноос эхлэн төрийн тэргүүний ивээл дор жил бүр Монгол Улсын нийслэлд зохион байгуулж байна. Өөр нэг жишээ бол БНАСАУ-АНУ-ын яриа хэлэлцээний дараагийн шатыг Улаанбаатарт хийх Монголын тал саяхан санаачилсан явдал юм. Өөрөөр хэлбэл, Монгол Улс өөрийгөө олон улсын хэлэлцээний индэр хэмээн байр сууриа илэрхийлж, “Азийн Швейцарь” болж, улмаар дэлхийн улс төрд өөрийн жинг нэмэгдүүлэхийг эрмэлзэж байна” гэсэн юм.²⁷

ОХУ-ын ШУА-ийн Алс Дорнодын

25 Грайворонский В. В. Концепция внешней политики Монголии // Проблемы Дальнего Востока. 2012. № 2. стр. 56–69

26 Грайворонский В.В. “Концепция внешней политики Монголии в действии: отношения с Россией, КНР, США и Японией”-XX зууны Монгол: Түүх соёл, геополитик, гадаад харилцааны тулгамдсан асуудлууд. УБ., 2017, 231 дэх тал

27 Грайвороновский В.В. Монголия стремится стать «Азиатской Швейцарией» 1 октября 2019

<https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/mongoliya-stremitsya-stat-aziatskoy-shveytsariy/>

судлалын хүрээлэнгийн Зүүн хойд Ази, ШХАБ-ын стратегийн судалгааны төвийн удирдагч шинжлэх ухааны др.проф. монгол судлаач Сергей Г.Лузянины <https://lenta.ru/> хэмээх цахим сайтад өгсөн түүний ярилцлагаас эш татмаар байна.²⁸ Тэрбээр хэлэхдээ: Монголын ардчилсан хувьсгалын дараа (1990-1991) тус улс гадаад эдийн засгийн харилцаагаа эрчимтэй хөгжүүлж, дэлхийн санхүүгийн байгууллагууд болох ОУВС, ДХБ, Азийн хөгжлийн банк зэрэгт нэгдсэн. Тийнхүү Улаанбаатар Орос, Хятад гэсэн уламжлалт түншүүдээс гадна өөртөө АНУ, Өрнөд болон, Япон, Өмнөд Солонгос гэсэн шинэ түншүүдийг бий болгосон. Үүнийг Монголд “гуравдагч хөрш” гэж нэрлэдэг. Өрнөдийн болон олон улсын тусламжийг Улаанбаатар бараг шинэ либерал эдийн засгийг бий болгоход нэлээд чадварлаг ашигласан. Тэнцвэртэй бодлогын үзэл баримтлал дипломат салбарт ч идэвхтэй хэрэгжсэн. Үүний нэг жишээ нь Улаанбаатар болон ЕАБХАБ-ын хоорондын харилцааг ойртуулж байна. Монгол Улс байнгын гишүүнчлэлийн статусаа дээшлүүлэхийн өмнө ЕАБХАБ-ын түнш, ажиглагч орон байсан. Улаанбаатарын хувьд ЕАБХАБ-д элссэн нь Монгол Улс ОХУ болон АНУ, ЕХ-той эрх тэгш хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх бас нэгэн боломжийг нээж өгч байгаатай холбон тайлбарлаж байна. Ардчиллын институцийг бэхжүүлэх, улс орны хууль сахиулах тогтолцоонд европ стандартыг нэвтрүүлэх гэсэн Монголын удирдлагын хүсэл эрмэлзэл

ч тодорхой үүрэг гүйцэтгэсэн. Гэсэн хэдий ч, тэргүүлэх сэдэл нь тус улсын гадаад бодлогод шинэ дэмжлэг олох зорилготой байсан бөгөөд ЕАБХАБ энэ тохиолдолд “гуравдагч хөрш”-ийн үүрэг гүйцэтгэж байна гэжээ. *“Гуравдагч хөрш” Монголын эдийн засагт хэр увдистай хөрөнгө оруулалт хийсэн бэ?* гэсэн асуултад проф. С.Г.Лузянин хариулахдаа: АНУ, ЕХ, Япон, БНСУ-аас Монгол Улсад 1.3 тэрбум ам.долларын буцалтгүй тусламж үзүүлсэн. Тус улс нэг тэрбум гаруй ам. долларын хөнгөлөлттэй зээл авсан. Одоогоор томоохон хөрөнгө оруулалт байхгүй байна. Түүгээр ч барахгүй энэ нь монголчуудын өөрсдийнх нь шийдвэрээр болсон байх, албан тушаалтнуудаа эх орноо худалдсан гэж олон удаа буруутгаж, гадаадын компаниудын ажлыг хүндрүүлсэн хууль тогтоомжийг баталсан. Мөн Хятадын бизнесмэнүүдтэй, тухайлбал нүүрсний салбарт маргаантай байсан. Хятадууд гоморхсондоо Монголын нүүрснээс нэг ч шуудай авахгүй гэдгээ ч зарлаж байсан гэжээ. *АНУ Монголыг их сонирхож байна. Бээжин үүнд атаархаж байгаа байх?* гэсэн асуултад тэрбээр хариулахдаа: 1990-ээд онд “гуравдагч хөрш”-ийн онолын давалгаан дээр бий болсон Америкийг дэмжигч “эвсэл”-ээс Монгол Улсыг Хятад хөршөөс нь салгах гэсэн бодлого идэвхжсэн геополитикийн тал тод харагддаг. “Талын бүгд найрамдах улс” хорин жилийн турш Америкийн идэвхтэй бодлогын объект, тэр дундаа цэрэг-улс төрийн хүрээний объект болжээ. Монголчууд АНУ-

28 Лузянин С.Г. «Монгольская сторона не всегда выполняла свои обязательства» Эксперт рассказал «Ленте.ру» о взаимоотношениях в треугольнике Россия — КНР — Монголия <https://lenta.ru/articles/2014/08/28/mongolia/>

ын бүх “хүмүүнлэгийн” гэж нэрлэсэн цэргийн ажиллагаанд ч гэсэн оролцдог. Монгол-Америкийн хамтарсан *Khaan Quest* сургуулилт жил бүр болдог. Үүний зэрэгцээ Монголын удирдлага намуудын чиг хандлагаас үл хамааран өөрийн нутаг дэвсгэрт цэргийн баазын сүлжээ байгуулах Вашингтоны саналыг няцааж байгаа нь үнэн. Энэ нь “АНУ Ази руу буцах” үйл явцад бодитой саад учруулж буй төслүүдэд Улаанбаатарыг татан оролцуулах боломжгүй байна гэсэн үг²⁹ гэсэн юм.

ОХУ-ын ШУА-ийн Дорнодахины судлалын хүрээлэнгийн тэргүүлэх судлаач, Олон улсын асуудлаарх Оросын Зөвлөлийн (РСМД) шинжээч улс төрийн шинжлэх ухааны доктор Александр С.Железняков бичихдээ: “Газарзүйн болон геополитикийн аварга хөршүүд болох Орос, Хятад хоёрын дунд “хашигдсан” Монгол Улс стратегийн ашиг сонирхлынхоо огтлолцсон тойрог замуудын “ороомог”-оос гарах гарцыг олсон. Мөнх хөх тэнгэрийн орон “гуравдагч хөрш”-ийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлснээр улс төр, эдийн засгийн бие даасан чиг хандлагаа хэрэгжүүлэхэд нүдэнд харагдахуйц ахиц дэвшил гаргасан. “Гуравдагч хөрш” гэдэг нь Монгол Улс улс төр, худалдаа, эдийн засгийн харилцааг хөгжүүлэхийн зэрэгцээ Орос, Хятад хоёрын эсрэг тэнцвэртэй байдлыг бий болгох тэргүүлэх чиглэл гэж тодорхойлсон АНУ тэргүүтэй хамтын нийгэмлэгийн ерөнхий нэр юм”³⁰ гэжээ. Тэрбээр өгүүлэхдээ: “Соёл иргэншлийн хувьд ойр, холын бүх орчноосоо эрс ялгарч, бие даасан бодлого явуулахыг эрмэлздэг Монгол

Улс чухамдаа “гуравдагч хамтын хөрш”, тэр дундаа АНУ болон уламжлалт хөршүүд болох Орос, Хятад болон бусад томоохон улс орнуудтай хамтран ажилладаг нэг төрлийн «гурвалжин»-ын гол цөм болжээ. Бүс нутгийн хамтын ажиллагааны шинэ байгууллагыг бий болгох орон зайн контур тодорхой гарч ирж байгаа бөгөөд энэ нь дэлхийн улс төрийн хөгжлийн чухал сэдэв болох ноцтой боломж юм. Оролцогч орнуудын тууштай хөгжиж буй харилцан үйл ажиллагаа нь Евразийн төв дэх улс төрийн гол түншүүдийн үйл ажиллагаа, санаа зорилгын ил тод байдлыг хангах механизмыг аажмаар хөгжүүлэхэд хувь нэмэр оруулах боломжтой”³¹ гэсэн байна.

Доктор А.С.Железняковын удирдлага дор 2018 онд ОХУ-ын Дипломатын академид «Полититический процесс в современной Монголии в контексте пост-социалистических трансформаций» сэдвээр улс төрийн шинжлэх ухааны докторын зэрэг хамгаалсан, эдүгээ Дорж Банзаровын нэрэмжит Буриадын улсын их сургуулийн Дорно дахины хүрээлэнгийн Азийн орнуудын түүх, бүс нутаг судлалын тэнхимийн эрхлэгч, РСМД-ын залуу шинжээч Владимир А.Родионов тэмдэглэхдээ: “Монгол Улс 1990 оноос хойш «гуравдагч хөрш»-ийн бодлогыг эхлүүлсэн. “Гуравдагч хөрш”-үүд нь нэг лиценз дээр орж ирээд, хэсэг хугацааны дараа лицензээ Хятадын талд зарчхаад яваад өгдөг. БНХАУ-ын нөлөөлөл нь улам л нэмэгдэж байна. Монголчууд иймэрхүү л «гуравдагч

29 Там же,

30 А.С.Железняков. Монгольская цивилизация: История и современность. М.: 2016, стр. 265

31 Там же,

хөрш»-тэй байна”³² гэж тавлангуй бичсэн юм. Энэ бол онход оргүй ч зүйл биш. Тэрбээр “...“гуравдагч хөрш” хэмээх ойлголтод ...зөвхөн ардчилсан хамтын нийгэмлэгийн гишүүд гэж уламжлан тамгалагдаж ирсэн Өрнөдийн орнууд, тэдний холбоотнууд багтдаг. Үүнээс үзвэл Монголын бүс нутгаасаа гадуурх улсуудтай явуулж буй улс төрийн харилцаанд үзэл суртлын фактор бүр анхнаасаа том үүрэг гүйцэтгэж ирсэн бөгөөд “гуравдагч хөрш” хэмээх энэ ойлголт өөрөө улс төр-үзэл суртлын концепц болсон...” хэмээн дүгнэжээ. Чингээд “... үүнээс үүдэн, Орос, Хятадын удирдлага Монголын чиглэлийн бодлогодоо өөр өөрийн зорилгоо мөшгин, “гуравдагч хөрш”-ийн хүчин зүйлийг харгалзаж байхаас өөр аргагүй”³³ гэсэн байна.

ОХУ-ын Ази, Номхон далайн бүсийн хөгжлийн судалгаа, таамаглалын төвийн (АНО) Ерөнхийлөгч, РСМД-ын шинжээч Сергей Ф.Санакоев CCTV “News-World Insight” нэвтрүүлэгт оролцож байр сууриа илэрхийлэхдээ: “ОХУ бол БНХАУ, Монгол Улс хоёрын харилцаан дахь чухал хүчин зүйл мөн. Монгол Улс бол өвөрмөц байршилтай орон, өмнө зүгт Хятад, умард зүгт Орос хэмээх хоёр л хөрштэй гэдгийг бид мэднэ. Одоо Монгол Улсын хувьд бүс нутгийн хөгжил юу юунаас илүү чухал, “гуравдагч хөрш”-өөс ч

илүү чухал байгаа. Миний ойлгож байгаагаар энэ удаагийн айлчлалын үеэр (Бээжинд 2015 оны 11 дүгээр сард хийсэн ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржийн айлчлалыг хэлж байна. Д.У) болсон хамгийн чухал уулзалт нь Монгол Улс Хятад Улстай иж бүрэн стратегийн түншлэл байгуулах, эсвэл Америкийн Номхон далайн чөлөөт худалдааны бүсийн хэлэлцээрт нэгдэн орох эсэх талаар хийсэн уулзалт байлаа. Орос, Хятад хоёр энэ асуудлаар өөрсдийн байр суурьтай байгаа ба бүс нутгийн хөгжлийн түншлэлд нэгдэн орох нь Номхон далайн цаад эрэг дээр байгаа оронтой хэлэлцээрт нэгдэн орсноос дээр гэж үзэж байгаа юм.”³⁴ гэжээ. Энэ нэвтрүүлэгт оролцсон БНХАУ-ын Төрийн зөвлөлийн дэргэдэх Нийгмийн ухааны академийн Глобал стратегийн үндэсний хүрээлэнгийн шинжээч Ей Хайпенг (Ye Haipeng) Аливаа улс олон улсын тавцанд нөлөө бүхий байр суурьтай байхыг эрмэлздэг тул Монголын хоёр хөрш Монгол Улсыг өөрийн хилээр давуулан бусад оронтой харилцахыг таатай хүлээн авна гэсэн үг биш”³⁵ гэсэн байна.

1994 оны Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд Монгол Улс монгол угсаатны төв болох санаа тусгасан байсныг хоёр хөршийн судлаачид улс орныг нь хагалан бутаргах үзэл санаа агуулсан байна гэж шүүмжлэн бичиж байсан юм.³⁶

Харин Орос, Хятад “гуравдагч

32 Родионов В.А. «Политический процесс в современной Монголии в контексте пост-социалистических трансформаций». Диссертация на соискание ученой степени доктора политических наук. Дипломатическая академия МИД РФ. М.: 2018, стр. 249-251

33 В.Родионов. “Третий сосед” Монголии: фактор идеологии”- XX зууны Монгол: Түүх соёл, геополитик, гадаад харилцааны тулгамдсан асуудлууд. УБ., 2017, стр. 305-310

34 CCTV News - World Insight. November 10, 2015 <http://cctv.cntv.cn/lm/worldinsight/video/index.shtml>

35 Ibid,

36 Зарубежные соседи: панмонголизм возвращается. Дата обращения: 23 мая 2011. Родионов В. Национальная безопасность Монголии в контексте отношений с Россией-Журнал “Власть”

хөрш” гүрнүүдээс Монгол Улсад орж ирж буй гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, тухайлбал, Британи, Австрали, Канадын хамтарсан “Оюутолгой” мега төсөлд сөрөг байр суур илэрхийлж байгаагүйг тэмдэглэх хэрэгтэй.

2009-2013 онд ОХУ-аас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдаар ажиллаж агсан, Москвагийн ОУХИС-ийн Дипломат ажиллагааны тэнхимийн профессор агсан, түүхийн ухааны доктор В.В.Самойленкогийн 2015 оны 11 дүгээр сарын 12-нд «Төвийг сахих нь: Тулгамдсан шаардлага уу, өнгөрсөн үеийн үлдэц үү»³⁷ нэртэй тун сонирхолтой өгүүлэл тус сургуулийн цахим хуудасны тусгай дугаарт нийтлэгдсэн юм. Тэрбээр бичихдээ: “...Орос, Хятадын дунд орших Монгол Улс гэнэт байнга төвийг сахих статустай болох талаар саяхнаас ярьж эхэллээ. Үүнийг юу гэж ойлгох вэ? шинэ чиг хандлага уу, «хуучин сэтгэлгээ»-ний ул мөр үү, эсвэл дотоод улс төрийн бодлогын тулгалтаас үүдэн гарсан хувийн чанартай учиг шалтгаан уу? «Байнга төвийг сахих» гэдэг нь, өөрөөр хэлбэл зөвхөн дайны нөхцөл байдалд төдийгүй мөн энх тайван цагт ч төвийг сахихыг хэлэх бөгөөд тус улс өөр дээрээ дараалалсан багц үүрэг авахыг хүлээн зөвшөөрсөн байх ёстой байдаг ... гадна, төвийг сахих бодлого баримтлахаар шийдсэн улс бие даасан хөгжил, эдийн засгийн бие даасан байдал болон батлан хамгаалах өөрийн чадавхтай, тогтвортой санхүүгийн тогтолцоо, хангалттай хөгжсөн эдийн

засагтай байх ёстой. Өөрөөр хэлбэл төвийг сахьсан улс нь гадаадын санхүүгийн болон эдийн засгийн тусламж дэмжлэг, гадны цэргийн болон зэвсэг техникийн нийлүүлэлтээс хамааралгүй байх ёстой юм...Тиймээс тал нутгийн бүгд найрамдах улсын “байнга төвийг сахих” санаачилга нь Ази дахь хамтын ажиллагааны хөгжлийн чиг хандлагаас гажсан байгаа нь гэнэт гарч ирсэн зүйл мэт харагдаж байна. Улаанбаатар ямар шинэ аюул, дуудлага харав, хэн хэнийн хооронд төвийг сахин хамгаалах гэж байгаа юм бэ? Хоёр хөрштэйгөө итгэлцлийн түвшнийг бууруулах тухай яриа биш л болов уу. Эсвэл магад, төвийг сахих нь «гуравдагч хөрш»-ийн бодлогын шаардлага, үр ашиг байхгүйн нотолгоо юу? Ерөнхийдөө, багагүй асуултууд гарч байна. Одоогоор хариултауд олодохгүй байна. Үүнтэй холбоотойгоор, Монгол Улсын төвийг сахих бодлого гаргах санаачилга нь гадаад бодлоготой холбоотой тодорхой зорилтуудыг шийдвэрлэх бус харин илүү өөрийн улс руу олон улсын хамтын нийгэмлэгийн анхаарлыг татах гэсэн түүний удирдлагын хүсэлтэй илүү холбоотой болов уу. Эдийн засгийн хүндрэлтэй байдал, нийгэм дэх шүүмжлэлтэй хандлага, дотоод улс төрийн хурц зөрчлийн улмаас Улаанбаатар эдгээр асуудлаас гарахын тулд идэвхтэй гадаад бодлогоо золиосолж байна. Улаанбаатарын найдвар нь төвийг сахих статустай болж гэмээ нь, Монгол Улс идэвхтэй гадаад бодлого явуулж буй мэт харагдсанаар анхаарлыг өөр лүүгээ

Институт Социологии РАН. 2013 №02 стр. 137-140

37 В.В. Самойленко. Нейтралитет: актуальная потребность или рудимент прошлого? 12.11.15

Эксклюзив. Эксперты МГИМО: Самойленко В.В. «Төвийг сахих нь: Тулгамдсан шаардлага уу, өнгөрсөн үеийн үлдэц үү» (орчуулсан проф. Д.Уламбаяр) Зууны Мэдээ сонин №30 (5216) 2016.02.16

татаж, олон улсын бодлого, дипломат үйл ажиллагааны төв болох, чуулган, бага хурал, яриа хэлэлцээний «Азийн Швейцарь» лугаа аятайхан газар болно хэмээн тооцоолж байна. Энэхүү тооцоогоор дурдсан статус нь тус улсад

асар том гадаадын хөрөнгө оруулалтыг татах, Монгол Улсын хурдацтай хөгжин цэцэглэх зам мөрийг нээх гэнэ»³⁹ гэсэн байна. Энэ бол бидний анхаарах асуудал байсан юм.

Дүгнэлт

Хятадын судлаачид АНУ, Япон, Энэтхэг улстай «гуравдагч хөрш»-ийн хүрээнд стратегийн болон иж бүрэн түншлэлийн харилцаа тогтоож байгаа нь *Хятадыг гурван талаас нь бүслэн хаах бодлогын тод илрэл* юм хэмээн тэмдэглэсэн байдаг. Хятадын судлаачид ингэж үздэг нь түүхэн үндэстэй холбосон байдаг. 1980-аад оны туршид олон үе шаттай явагдсан Зөвлөлт, Хятадын улс төрийн зөвлөлдөх уулзалтын үеэр харилцааг сайжруулахад тээг болж байсан «гурван харш саад»-ыг арилгах болзлыг Хятадын талаас байнга тавьж байсан нь “ямар ч тохиолдолд аливаа улсын батлан хамгаалах хүчин гагцхүү өөрийн улсын хилийн дотор байрлах ёстой” гэдэгт үндэслэж байв. «Гурван харш саад»-ыг арилгах гэдэг нь нэгд. Монголоос зөвлөлтийн цэргийг гаргах, *хоёрт*, Кампучиас Зөвлөлтийн дэмжлэгтэй Вьетнамын цэргийг гаргах, *гурв*, Афганистанаас Зөвлөлтийн цэргийг гаргах, эдгээр асуудлыг шийдвэрлэсэн тухайд л харилцааг хэвийн болгох боломжтойд оршиж байв. Тиймээс Бээжингийн удирдагчид *«гурван харш саад» гэдэг нь Хятадыг гурван талаас нь бүслэсэн байдлыг*

хэлж буй юм гэж Зөвлөлтийн талд тов тодорхой ойлгуулж байсан юм.

Хятадын албан ёсны төв хэвлэлүүдэд гарч буй өгүүллүүдэд Монгол Улсыг “жинхэнэ хөрш”-үүдтэйгээр хамтын ажиллагаагаа хөгжүүлэхийн чухлыг “зөвлөж”, зарим тохиолдолд “сургах”, тэгээд “найрсаг сөргөлдөөн” байж болохгүй хэмээн бичиж буй нь ажиглагдаж байна.

ОХУ-ын судлаачид Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого нь утопи буюу үл гүйцэлдэх үзэл бодол хэмээн бичиж, зарчимдаа “тавласан” шинж байдал ажиглагддаг. Сүүлийн үед хоёр хөрш болон “гуравдагч хөрш”-үүдийн хоорондын геополитикийн зөрчилдөөн гүнзгийрч буй нь хөрш орнуудын шүүмжлэл 1-р сувгийн түвшнээс 1.5-р сувгийн түвшинд шилжих төлөвтэй байгаа нь анхаарах асуудал мөн.

Монгол Улс 1990 онд нийт хүн төрөлхтний хамтын үнэт зүйлс болох хүний эрх, эрх чөлөө, ардчилалыг дээдлэх, зах зээлийн эдийн засгийг тууштай баримтлах сонголтоо эргэлт буцалтгүй хийсэн. 1990-ээд оны эхнээс Монгол Улсын гадаад бодлогод *«гуравдагч хөрш», «гуравдагч хөрш»-*

38 В.В. Самойленко. Нейтралитет: актуальная потребность или рудимент прошлого? 12.11.15

Эксклюзив. Эксперты МГИМО: Самойленко В.В. «Төвийг сахих нь: Тулгамдсан шаардлага уу, өнгөрсөн үеийн үлдэц үү» (орчуулсан проф. Д.Уламбаяр) Зууны Мэдээ сонин №30 (5216) 2016.02.16

ийн бодлогын үзэл санаа буй болж, эдүгээ тухайлсан төрийн бодлого хийгээд онол-практикийн түвшний судалгааны шинэ чиглэл болов. “Гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын утга чанар нь *нэгд, хөгжингүй, хоёрт*, ардчилсан орнуудтай хоёр болон олон талт түншлэлийг харилцааг бүх салбарт хөгжүүлэх явдал гэж Үндэсний аюулгүй байдал болон Гадаад бодлогын үзэл баримтлалд маш тодорхой тусгасан байдаг. Монгол Улсын «*гуравдагч хөрш*»-ийн бодлогын эрхэм зорилго нь тус улсад хүмүүнлэг, иргэний, ардчилсан нийгэм байгуулах гадаад таатай нөхцлийг хангах, гадаад харилцаанд нээгдэж буй асар их боломжийг дээд зэргээр ашиглах үндсэн дээр үндэсний хөгжил дэвшилд тус дөхөм үзүүлэх, нийт хүн төрөлхтний хамтын үнэт зүйлсээс хуваалцах, олон улсын тавцанд Монгол Улсын байр суурь, нэр хүндийг бэхжүүлэх явдалд оршино. *Монгол Улсад нэгдүгээр хөрш гэж байхгүй, харин хоёр хөрш, «гуравдагч хөрш», бусад улс орнууд гэж буй.*

Монгол Улсын «*гуравдагч хөрш*»-ийн бодлого нь тус улс үндэсний язгуур эрх ашгийг дээдлэсэн, энхийг эрхэмлэсэн, олон тулгуурт хийгээд олон хэмжээст, нээлттэй, эвсэлд үл нэгдсэн, бие даасан гадаад бодлого явуулж буйн тод илрэл бөгөөд дурдсан бодлого нь цэргийн эвсэл, холбоотны бодлого биш, хоёр хөршийн эсрэг чиглэсэн бодлого ч биш, мөн зөвхөн энхтайван цагийн геополитик гэдгийг онцлон тэмдэглэх хэрэгтэй. Идэвхтэй, олон хэмжээст гадаад бодлого бол өөрөө батлан хамгаалах том арга хэрэгсэл болдог.

Монгол Улсын «гуравдагч хөрш»-ийн бодлого нь үндэсний аюулгүй

байдлаа улс төр-дипломатын аргаар хангах бодлогын салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг мөн.

«Гуравдагч хөрш»-ийн бодлогын амжилттай хэрэгжих үндэс нь Монгол Улсын хоёр хөрштэй харилцах харилцаа ба «гуравдагч хөрш»-ын харилцаа, хамтын ажиллагааны зохист тэнцвэр хангагдсан байдал эсвэл хангагдахуйц нөхцөл бүрдсэн байдал гэж хэлж болох юм.

Монгол Улс “идэвхтэй гадаад бодлого явуулснаар бүс нутгийн төдийгүй дэлхийн энхтайван, аюулгүй байдлыг бэхжүүлэх, тогтвортой хөгжил дэвшилд тус дөхөм үзүүлэх учиртай.

Монгол Улсын үндэсний эрх ашгийг хөндөөгүй хоёр хөрш хийгээд “гуравдагч хөрш”-үүдийн хоорондын геополитикийн сөргөлдөөнд Монгол Улс оролцохгүй. Их гүрнүүдийн аливаа геополитикийн сөргөлдөөнт хэрэг явдалд Монгол Улс голч, төвч байр суурь илэрхийлж буйг “төвийг сахих олон улсын эрхзүйн статус”-тай хольж хутгаж үл болно.

Монгол Улсын «гуравдагч хөрш»-ийн бодлого нь монголчуудын эртнээс инагш ахуй амьдрал, ажил үйлсдээ баримталсаар ирсэн **“тулгын гурван чулуу”** хэмээх үзэл баримтлал бөгөөд орчин үеийн гурван тулгуурт хөгжлийн онолын баримтлал болно. Өөрөөр хэлбэл **«тогоо хоёроос дээш хөлтэй байж гэмээнэ сая бат тогтвортой байдаг»** хэмээх монголчуудын уламжлалт зарчим ажгуу.

Түүнчлэн «гуравдагч хөрш»-ийн бодлого нь *зөөлөн тэнцвэржүүлэх* (soft balancing) хийгээд *зөөлөн хүчний бодлого* бөгөөд онолын баримтлал нь *ухаалаг тэнцвэрийн хүчин* (power of smart balance)-д суурилсан *ашиг сонирхлын тэнцвэр* (balance of interests)

юм.

Олон туйлт дэлхийн шинэ дэг журам төлөвших чиг хандлага ажиглагдаж буй үе шатанд хоёр хөрштэй тэнцвэртэй харьцах, гурвалсан хөршийн хамтын ажиллагаа, «гуравдагч хөрш»-ийн бодлогын хооронд эрх ашгийн тэнцвэрийг зохист түвшинд барих үндсэн дээр ухаалаг тэнцвэрийн хүчийг олох явдал Монгол Улсын гадаад бодлого, дипломат ажиллагаанд шинээр тавигдаж буй асуудал гэж хэлж болохоор байна.

Нөгөө талд өнөөгийн шатанд Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын хамгийн том сорилт нь хоёр хөрш, “гуравдагч хөрш” гүрнүүдийн хоорондын геополитик, гео-эдийн засгийн сөргөлдөөн болж байна.

Бусад улс гүрнүүдийн санаачлан хэрэгжүүлж байсан гадаад бодлогыг харахад эхлэл, үйл явц, төгсгөл гэсэн үе шатуудыг дамжсан байдаг. Монгол Улсын хувьд «гуравдагч хөрш»-бодлогыг хэрэгжүүлээд, үр дүнг нь нэгтгэн дүгнээд “хавтаст хэрэг”-ийг нь хаах нь нэн учир дутагдалтай. Монгол Улс хоёр хөрштэйгээ мөнхөд хаяа дэрлэн орших нь тодорхой. Хоёр хөршийн дотоодод хүний эрх, эрх чөлөө ноцтой зөрчигдөж, чөлөөт хэвлэл хумигдаж, эрх мэдэл нэг хүний

гарт төвлөрөх үйл явц улам бүр лавширч, гадаад бодлогын салбарт “хүчээр түрээ барих” чиглэлд илэрхий шилжиж байгаа нь Монгол Улсын «гуравдагч хөрш»-ийн бодлого нь урт удаан хугацаанд тогтвортой баримтлах стратегийн зорилт байх төлөвтэй байгаа тул залгамж шинжтэй байх ёстой.

Монгол Улс геополитик, гео-эдийн засгийн орчинд далайд гарцгүй ч (*land-locked*) холболтын байршилтай (*land-linked*), цөмийн зэвсгээр хүрээлэгдсэн ч (*nuclear-locked*), нутаг дэвсгэрээ цөмийн зэвсэггүй бүс хэмээн зарлаж, НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблей түүнд хоёр жил тутамд үнэлгээ хийж тогтоолын төсөл баталдаг, Аюулгүйн Зөвлөлийн байнгын 5 гишүүнээс улс төрийн баталгаа гаргасан, нөгөө талд хоёр их гүрний дунд хашигдсан ч (*power-locked*) монгол угсаатнаар хүрээлэгдсэн (*mongol ethno-locked*) онцлогтой хийгээд хоёр хөрштэйгээ “иж бүрэн стратегийн түншлэл”-ийн харилцааны эрхзүйн үндсийг баттай тавьж, Зүүн хойд Ази болон Төв Азид газар нутаг, улс төрийн аливаа маргаангүй цорын ганц улс байгаа нь аюулгүй байдлын маш чухал ололт мөн.

Ном зүй:

1. Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал. УБ., 2010
2. Монгол Улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлал. УБ., 2011
3. Уламбаяр Д. “Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн онол-практикийн асуудалд”- Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын тухай судалгаа” онол-практикийн асуудлуудаарх хэлэлцүүлэг. МУИС, ОУХНУС, 2020.04.15
4. Уламбаяр Д. Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого: Хоёр болон олон талт хамтын ажиллагаа. Дэд боть. УБ., 2022
5. Отгонсүрэн Б. “Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын тухайд зарим улсын байр суурь” 2020 Монгол Улсын “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын тухай судалгаа” онол-практикийн асуудлуудаарх хэлэлцүүлэг. МУИС, ОУХНУС, 2020.04.15
6. “Ерөнхийлөгчийн тангараг өргөж Халтмаагийн Баттулгын ард түмэндээ хандаж хэлсэн үг” 2017.07.10 <https://president.mn/2228/>
7. 11th ASEM Summit “20 Year of ASEM5 Partnership for the Future through Connectivity”. Chair’s Statement. Brussels, 5 July 2016 10689/16 p. 21 Draft
8. АСЕМ-ын дээд түвшний 11 дэх удаагийн уулзалт. “АСЕМ-ын 20 жил: Уялдаа холбоогоор өртөөлөн ирээдүйн түншлэлийн төлөө” УБ.: 2016, 9 дэх тал
9. The Think Tank Index, *Foreign Policy*, archived from the original on 2009-01-19
10. *Chinese Academy of Social Sciences*, archived from the original on 2012-07-22
11. “组织机构”. *cass.cssn.cn*. Retrieved 2020-11-26
12. Faligot, Roger (2019). *Chinese Spies: From Chairman Mao to Xi Jinping*. Oxford University Press. p. 280
13. На Лин. “Mongolia’s Permanent Neutrality” Policy and Its Influence on China”-Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржийн ивээл дор “Тогтвортой хөгжил ба Монгол судлал” сэдэвт олон улсын монголч эрдэмтдийн их хурал. Илтгэлийн товчлолууд. УБ.: 2016, Э.Наран. *Монгол Улсын “байнга тавийг сахих” бодлого хийгээд түүний Хятад Улсад үзүүлэх нөлөө*”-*Rax Mongolica* сэтгүүл, ШУА, ОУХХ, Vol. 2 2016 №3 (4) 106-115 дахь тал
14. На Лин. “Монгол Улсын гадаад харилцаа ба ШХАБ-тай харилцах харилцаа”. ШУА, ОУСХ *Олон улс судлал* сэтгүүл. №1, 2015, 110-120 дахь тал
15. Түмэнцэцэг Л, Амжилт Ш. “Монгол Улсын “Байнга төвийг сахих” бодлого, түүний Хятад, Монголын харилцаанд үзүүлэх нөлөөг товч өгүүлэх нь”-*Олон улсын харилцаа* сэтгүүл. МУИС, ОУХНУС, 2016 №1/32 (458) 7-13 дахь тал
16. Mei-Hua Lan. “The Way of Living of Modern Mongolia”- XX зууны Монгол: Түүх соёл, геополитик, гадаад харилцааны тулгамдсан асуудлууд. УБ.,

- 2017, 333 дахь тал,
17. Кручкин Ю.Н. *Ураныг эс тооцвол Оросын сонирхол байхгүй*. 2010.07.05 <https://news.mn/t/19153/>
 18. Грайворонский В. В. Концепция внешней политики Монголии //Проблемы Дальнего Востока. 2012. № 2. стр. 56–69
 19. Грайворонский В.В. *“Концепция внешней политики Монголии в действии: отношения с Россией, КНР, США и Японией”*-XX зууны Монгол: Түүх соёл, геополитик, гадаад харилцааны тулгамдсан асуудлууд. УБ., 2017, 231 дэх тал
 20. Грайвороновский В.В. Монголия стремится стать «Азиатской Швейцарией» 1 октября 2019 <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/mongoliya-stremitsya-stat-aziatskoy-shveytzariey/>
 21. Лузянин С.Г. «Монгольская сторона не всегда выполняла свои обязательства» Эксперт рассказал «Ленте.ру» о взаимоотношениях в треугольнике Россия — КНР — Монголия <https://lenta.ru/articles/2014/08/28/mongolia/>
 22. Железняков А.С. Монгольская цивилизация: История и современность. М.: 2016, стр. 265
 23. Родионов В.А. «Политический процесс в современной Монголии в контексте пост-социалистических трансформаций». Диссертация на соискание ученой степени доктора политических наук. Дипломатическая академия МИД РФ. М.: 2018, стр. 249-251
 24. Родионов В. “Третий сосед” Монголии: фактор идеологии”- XX зууны Монгол: Түүх соёл, геополитик, гадаад харилцааны тулгамдсан асуудлууд. УБ., 2017, стр. 305-310
 25. Зарубежные соседи: панмонголизм возвращается. Дата обращения: 23 мая 2011. Родионов В. *Национальная безопасность Монголии в контексте отношений с Россией*-Журнал “Власть” Институт Социологии РАН. 2013 №02 стр. 137-140
 26. Интервью Министра иностранных дел С. В. Лаврова телекомпании ВГТРК в связи с юбилеем Е. М. Примакова, Москва, 28 октября 2014 года
 27. Самойленко В.В. Нейтралитет: актуальная потребность или рудимент прошлого? 12.11.15
Эксклюзив. Эксперты МГИМО: Самойленко В.В. *«Төвийг сахих нь: Тулгамдсан шаардлага уу, өнгөрсөн үеийн үлдэц үү»* (орчуулсан проф. Д.Уламбаяр) *Зууны Мэдээ сонин* №30 (5216) 2016.02.16
 28. Wang Li. The ‘Third Neighbor Policy’ Of Mongolia: Romantic Or Realistic? – Analysis – Eurasia Review July 17, 2017 Modern Diplomacy
 29. Secretary Kerry’s Conversation With Young Leaders, Remarks John Kerry Secretary of State, Shangri- La Hotel, Ulaanbaatar.: Mongolia, June 5, 2016, Embassy of the US, Ulaanbaatar.: Mongolia
 30. 美国防长访问蒙古欲强化战略关系，美蒙进入 “蜜月期” https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_4113454

31. “Стратегийн харилцаагаа бэхжүүлэх зорилгоор АНУ-ын Батлан хамгаалахын сайд Монголд айлчиллаа АНУ, Монгол хоёр “бал сар”-даа орж байна уу?”
“<https://world.huanqiu.com/article/9CaKrnJslhV> 蒙古推行第三邻国政策 “Монгол Улс “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого хэрэгжүүлж байна.”
32. 亚洲 娜林, 蒙古与美国: 成为第三邻国 “Ази сэтгүүл, На Лин, Монгол Улс ба АНУ: “Гуравдагч хөрш” болох нь”
33. 蒙古国外交政策的演进及对中蒙关系的影响, 图门其其格, 内蒙古大学, 呼和浩特 010021 “Монгол Улсын гадаад бодлогын өөрчлөлт Монгол, Хятадын харилцаанд нөлөөлөх нь. Түмэнцэцэг. Өвөр Монголын их сургууль, Хөххот”
34. “Mongolia should not let nationalism blind it to importance of relationship with China” By Xiao Xin 2017/7/13 <https://www.globaltimes.cn/content/1056265.shtml>
35. 社评: “第三邻国” 不应与蒙中俄友好对立 2017.07.12 <https://opinion.huanqiu.com/article/9CaKrnK40R0>
36. Хэвлэлийн тайлбар: “Гуравдагч хөрш” Монгол, Хятад, Оростой найрсаг сөргөлдөөн байж болохгүй”

Mongolia's «Third neighbour» policy: An analysis of its two neighbourhood researchers

Ulambayar Denzenlkham

Dean, School of International Relations and Social Studies,
University of the Humanities, Ulaanbaatar, Mongolia
ulambayar@humanities.mn

Abstract: *This article talked about the position of academic researchers of the both neighbour regarding Mongolia's «Third Neighbor» policy. Mongolia's foreign policy analysis in south neighbour underway at the Academy of Social Sciences under the State Council of China, Global Times, the central daily newspaper of the CPC in chinese and english languages, School of International Studies, Beijing People's University, Beijing Foreign Studies University. It should be emphasized that the Institute of Russian and Mongolian Studies of the Academy of Social Sciences, Inner Mongolia, the Department of Mongolian Studies of the Inner Mongolia University, the Inner Mongolian University of Education, and the Institute of Near Neighbour Studies of the Shanghai East China Normal University are concentrated. Regarding Russia, it is mainly focused on the Institute of Oriental Studies, the Institute of Far Eastern Studies, Russian Academy of Sciences, the Moscow State University, the Diplomatic Academy, MFA, the Russian International Affairs Council, St. Petersburg State University, Irkutsk State University, and Ulan-Ude University, ect.,*

China's researchers has a tendency in “advise” and some times “educate” to Mongolia on the importance of developing cooperation with its “real neighbour”. For Example, Mongolia's geopolitical position shows that it should cooperate smartly with China and Russia.

The researchers of Russia wrote that Mongolia's “Third Neighbour” policy is utopian, and it is observed that the principle is “stuck” in its principles. Recently, the deepening of the geopolitical conflict between the two neighbour and the “third neighbour” is a matter of concern, and the criticism of the neighbouring countries is expected to transation from the level of Track 1 to the level of Track 1.5.

Finally, The New paradigms of Mongolia's foreign policy has priority to vital national interests, openness, peaceful, multi-pillars, multi-dimensional, non-Aligned, independently, priority to democratic values and pragmatism. It should be emphasized that it is not a policy directed against the two neighbors, but only peacetime geopolitics.

Keywords: *“third neighbor”, nature neighbour, geopolitics, foreign policy, post-cold war, defense neutrality, soft balancing, power of balance, alliance relations, vital national interests, democratic values, ect.,*

<i>The day of submission:</i>	2022.10.24
<i>Completion of review:</i>	2022.10.26
<i>Final decision for acceptance:</i>	2022.10.28